

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ÇANKIRI ORMAN FAKÜLTESİ
ORMAN EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

ORMANCILIKTA
SOSYO-EKONOMİK
SORUNLAR KONGRESİ

26-28 MAYIS 2006-ILGAZ/ÇANKIRI

SUNUŞ

Türkiye ormancılığının temel sorunlarını; koruma, yararlanma, ormanların iyileştirilmesi ve varlığının artırılması ile ilgili sorunlar olarak özetlemek mümkündür. Bu sorunların ekolojik, teknik nedenlerinin yanı sıra ve belki de daha önemlisi sosyal ve ekonomik nedenlerdir. Nüfusunun yaklaşık %10'u ormanlarla iç içe yaşayan başka bir gelişmiş ülke yoktur. Ülkemizde her on kişiden birinin ormanla iç içe yaşadığı düşünülürse ormanlar üzerindeki baskının toplum temelli olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Her ne kadar orman içinde ve kenarında yaşayan nüfusun büyüklüğü giderek azalan bir grafik çizse de mevcut nüfusun büyüklüğü, hem orman köylüsünü hem de ormanları gözeten araştırma ve çalışmaların yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Doğaldır ki ülke alanının %26'sını ve nüfusunun %10'unu oluşturan geniş bir çalışma alanında var olan sorunların çözümü, sadece ormancı bilim adamı ya da bin bir zorlukla ve baskı altında mesleğini icra etmeye çalışan uygulayıcı meslektaşlarımızın omuzlarına yüklenmemesi gereken bir yükür. Ormanlar varlıklarıyla tüm topluma hizmet eden doğal kaynaklardır. Bu nedenle ormancılığımızın sorunlarının çözümünde olabildiğince geniş katımlı örgütlenmelere gereksinim vardır. İlk olarak 2000 yılında Prof. Dr. Uçkun Geray öncülüğünde İstanbul'da bu tip bir örgütlenmenin öncü adımları atılmıştı. Ancak aradan geçen altı yılda bu grubun örgütlenmesini tamamlayıp etkinliklerini yaşama geçirmesi için uygun koşulları oluşturamadık. Ankara Üniversitesinin 60. kuruluş yıldönümü nedeniyle Çankırı Orman Fakültesi Orman Ekonomisi Anabilim Dalının organizasyonu ile 26–28 Mayıs 2006 tarihleri arasında Ilgaz'da düzenlenen “Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi” hem ormancılığın sosyal ve ekonomik konularında çalışan araştırmacıları bir araya getirmek hem de kongrenin son günü yapılacak forumdan çıkabilecek olumlu sonuçlarla 2000 yılında temeli atılan Çalışma Grubunu oluşumunu tamamlamasını sağlaması açısından önem kazanmıştır. Kongreye dokuz orman fakültemizden ve konuyla ilgili diğer fakülte, kurum-kuruluş ve şahıslardan toplam 42 bildiri ulaştı, bunların 39'u sunulmak üzere Bilim Kurulu tarafından seçilmişlerdir. Bu bildirilerin yazarı ve izleyici olarak yaklaşık 60 katılımcı ile geniş sayılabilecek bir kesime ulaştığımız bulunuyoruz. Kongreye çeşitli yazarlar tarafından konumuzla ilgili çok önemli bildiriler sunulmuştur. Bu bildirilerin tartışılması sonucunda elde edilecek sonuçların ormancılığımıza önemli katkılar yapacağı şüphesizdir.

Yaklaşık 15 aydır Kongrenin organizasyonu ile uğraşmaktayız. Bu aşamada her türlü desteklerini esirgemeyen başta Ankara Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nusret Aras ve Çankırı Orman Fakültesi Dekanı Prof. Dr. İlhami Köksal olmak üzere, Bilim Kurulunun saygıdeğer üyelerine, Yürütme Kurulu üyeleri mesai arkadaşlarıma ve tüm katılımcılara teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)'a, Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği ORKOOP'a, Çankırı Valiliğine, Türkiye Ormanlıklar Derneğine, Çankırı Çevre Orman İl Müdürlüğüne, Çankırı ve Ilgaz Orman İşletme Müdürlüklerine, Kongre kitabının basımında özveri ile çalışan Sayın Çetin Kapdan ve Kayıkçı Matbaacılık personeline organizasyona sağladıkları maddi destek için sonsuz şükranlarımı sunarım. Bu kongre İ.Ü. Orman Fakültesi emekli öğretim üyelerinden Prof. Dr. Şeref Nuri İlkmen anısına sunulmuştur. Kongrenin ilgililere ve ormancılığımıza yararlı olmasını dilerim.

Dr. Sezgin Özden
Kongre Yürütme Kurulu Başkanı

KONGRE KURULLARI

Prof. Dr. Nusret Aras (Onursal Başkan, Ankara Üniversitesi Rektörü)
Prof. Dr. A. İlhami Köksal (Kongre Başkanı, Çankırı Orman Fakültesi Dekanı)

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Aytuğ Akesen (İ.Ü. Orman Fakültesi)
Prof. Dr. Sedat Ayanoğlu (İ.Ü. Orman Fakültesi)
Prof. Dr. İsmet Daşdemir (Z.K.Ü. Bartın Orman Fakültesi)
Prof. Dr. Abdi Ekizoğlu (İ.Ü. Orman Fakültesi)
Prof. Dr. Avni Yücel Eryılmaz (Kocaeli Ü. Endüstri Mühendisliği Bölümü)
Prof. Dr. Uçkun Geray (İ.Ü. Orman Fakültesi)
Prof. Dr. Osman Gökçe (E.Ü. Ziraat Fakültesi)
Prof. Dr. Özden Görücü (K.S.İ.Ü. Kahramanmaraş Orman Fakültesi)
Prof. Dr. Cantürk GÜMÜŞ (Kafkas Ü. Artvin Orman Fakültesi)
Prof. Dr. Ergun İter (A.İ.B.Ü. İ.İ.B.F.)
Prof. Dr. Hüseyin Koç (İ.Ü. Orman Fakültesi)
Prof. Dr. Ahmet Türker (İ.Ü. Orman Fakültesi)
Prof. Dr. Mustafa Fehmi TÜRKER (K.T.Ü Orman Fakültesi)

Yürütme Kurulu

Prof. Dr. Ziya Şimşek (Çankırı Orman Fakültesi Dekan Yardımcısı)
Yard. Doç. Dr. Sezgin Özden (Kongre Yürütme Kurulu Başkanı)
Yard. Doç. Dr. Gökhan Abay
Yard. Doç. Dr. Nuri Öner
Yard. Doç. Dr. Ceyhun Göl
Yard. Doç. Dr. Devlet Toksoy
Yard. Doç. Dr. Erdoğan Atmış
Dr. Ersin Yılmaz
Dr. Kayhan Menemencioğlu
Araş. Gör. Yalçın Kondur
Araş. Gör. Nazan Kuter
Araş. Gör. Üstüner Birben

ÖNSÖZ

Sıradan bir “aydın” ormancılık veyahut “orman kaynakları yönetimi” konusunda bazı gerçekleri hala yerli yerine oturtamamaktadır. O, bu mesleğe ve disipline, ağaçlar ve ağaç topluluklarıyla sınırlı bir meslek olarak bakmaktadır. Sıradan “aydın” ormanı, içerdiği öğelerle birlikte, başka deyişle çok boyutlu bir sistem olarak görememektedir. Ancak, orman fakültesinden diploma almış bireylerin, hatta öğretim elemanlarının, dün yaşadığı haliyle de büyük bir kesimin, bu noktada olması kabul edilebilir mi?

ABD, State University of New York’a bağlı Ormancılık Koleji bu meslek için “Ormancılık kırsal alanlardan çok yönlü mal ve hizmet elde etmek üzere sistem ve kolaylık tasarımı yapan tek mühendislik alanıdır” demektedir; Samuel Dana ve arkadaşlarının Society of American Foresters’e (SAF) hazırladıkları raporda “Ormancının kesin görevi ormancılık politikasının formüle edilmesi, orman yönetimi için planların hazırlanması, bu planların öngördüğü etkinliklerin yürütülmesidir” ifadesi kullanılmakta; A.Van Maaren SAF’ın ormancılık tanımını yetersiz bulmakta ve “Ormancılık, orman alanları üzerinde ve beraberinde bulunan doğal kaynakların ve bir bütün olarak ya da kısmen benzer amaçlarla yönetilen diğer alanların insanların refahı doğrultusunda kullanımı ve yönetimidir” demektedir. Bize göre ise “Ormancılık, orman kaynakları, çevre ve ilgili diğer doğal kaynaklar kapsamında, söz konusu olabilecek tüm işlevler temelinde toplumun refahını azami kılacak yönetim ve işletmecilik etkinliklerini gerçekleştirmektir”

Yukarıdaki tanımlar ortak bir zemine dayanmaktadır: “sistem tasarımı”, “ormancılık politikasının formüle edilmesi”, “orman yönetimi”, “insanların refahı doğrultusunda kullanımı ve yönetimi”, “tüm işlevler temelinde”, “toplum refahını azami kılacak”, “yönetim ve işletmecilik gerçekleştirmek”. Bu ifadeler doğruları yansıtmaktadır. Doğru oluşun nedenleri de çok açıktır.

Herşeyden önce ormancılığın uygulamaya dönük bir meslek olduğu vurgulanmalıdır. Bilimsel anlamda da aynı nitelik geçerlidir. Ormancılık bilimleri teori üretme yerine üretilmiş teorik bilgileri sektöre uyarlama işlevine sahiptir. Ormancılık bilimlerindeki ilk katman yahut ilk aşama, bir sistem olarak ele alınması gereken orman kaynağının içerdiği öğelerin saptanması, tanımlanması, sınıflandırılması, envanterinin yapılması... şeklinde açıklanabilir. İkinci aşamada sistemin öğeleri arasındaki ilişkilerin, süreçlerin ve bunların sonuçlarının açıklanması yer almaktadır. Üçüncü aşama bu sistemi amaçlar doğrultusunda denetleme, planlama, yönlendirme... yani yönetme olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk iki aşamadaki uygulamalar ve bilimsel bilgi üretimi bu sektör için gerekli olabilir, ama ormancılık olarak kabul edilemez. Asıl olarak üçüncü aşamaya ilişkin bilgi üretimi ve uygulama “ormancılık” yapma anlamına gelmektedir. Ormanlarda yer alan biyofizik kapsamlı öğelerle, çeşitli ölçeklerde, insanın ve toplumun talepleri ve beklentileri arasında ilişki kurmaksızın gerçekleştirilen etkinliklere, başka deyişle refahı azami kılma amacıyla bütünleşmiş olduğu kanıtlanmayan eylemlere ormancılık demek mümkün değildir. Ancak bu ilişkiyi kurabilmek için sosyoloji, ekonomi, planlama, kültür bağlamındaki bilgilerin zorunlu olduğu görülmektedir. Ormancılığı yapan bilgiler bu bilgiler olmaktadır.

Asistan olarak göreve başlayışından itibaren bu tür tartışmaların yaşandığına şahit olmuşumdur. Sosyal bilimci hocalarımızdan miras aldığımız sorun, dönüşerek de olsa bugünlere yansımaktadır.

İ.Ü.Orman Fakültesi Ormancılık Ekonomisi Anabilim Dalında yapılan araştırmalar kesinlikle ülkenin yanıt bekleyen sorunlarına dönük olarak programlanmıştır. Ancak bu süreç aynı zamanda yukarıdaki savlarımızı doğrulayan sonuçlar da yaratmıştır. Yani, toplumla orman kaynakları arasındaki “refah” bağının nasıl kurulduğu gösterilmiştir. Ayrıca bu süreçte yetişen sosyal bilimci ormancılık uzmanları hem akademik çevreyi, hem uygulayıcıları doğru bir anlayışa kavuşturacak güce kavuşmuştur.

13.10.2000'de İ.Ü.Orman Fakültesinde “Ormancılıkta İktisadi ve Sosyal Çalışma Grubu” adıyla bir grup kurulmuş, bazı kararlar alınmıştır. İlk ivmeyi böylece kazanan grubun ülke genelindeki iletişimi bugüne kadar sürmüştür. Ancak bu konuda düzenli ve gündemli toplantı düzenine kavuşulamamıştır. Ayrıca grubun sitesinde birçok araştırma ve inceleme erişime açılmıştır. Ne var ki, siteye yeterli desteğin verildiği de söylenemez. Diğer yandan, gruba katılabileceklerin, grubun görevlerinin, ilkelerinin, bundan sonraki hedeflerinin tanımlanması ihtiyacı tam olarak karşılanmış değildir.

Bu oluşumla “orman kaynakları” teriminin çağrıştırdığı işlev çeşitleri ve çok yönlü faydalanmanın gerektirdiği yöntem çeşitliliği doğrultusunda, henüz yeterli sayıya ulaşmamış olan sosyal bilimci ormancılardan aralarında işbölümüne giderek, kendi alanlarında öncü olma, ama ülke ölçeğinde bütünleşme ve ortaklaşma güçlerini pekiştirme amaçlanmıştır.

Kaynak yönetimi kapsamlı bilgi ve beceri eksikliği veyahut esasen mevcut olan bu boyutun yeterince tanıtılmaması, dolayısıyla mesleğin biyofizik kapsamlı bir uğraş alanı gibi görülmesi, işletmecilik, kırsal kalkınma, proje değerlendirme vb. alanlarda bu mesleğin öteki mesleklerle yer değiştirmesi gerektiği şeklinde haksız izlenim verebilmektedir. Bu nedenle, söz konusu eksikliğin giderilmesi veyahut sahip olunan sosyoekonomik bilgi birikiminin tanıtılması, statü kaybının önlenmesi, öğretim ve uygulamada kaynak yönetimi boyutunun güçlendirilmesi zorunluluk arzemektedir.

Bu oluşum, çalışma grubuna, meslektaşlara yöneticilik, liderlik, saygınlık ve dengeli iletişim yolunda hız kazandırılması bağlamında görev düşüğü anlamına da gelmektedir.

Yaklaşık son yirmi yılda ülkenin ormancılık sorunlarının, asıl olarak, ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda derinlik ve genişlik kazandığı gözden kaçmamaktadır. Bundan sonra da bu yoğunlaşma sürecektir. Zira ormanların sahip olduğu öğeler biyofizik açıdan daha az hareketlidir. Oysa yerküre bağlamında ve ulusal ve yerel pekçok ve hızlı seyreden sosyoekonomik gelişme yaşanmakta, bilimsel ve pratik boşluklar ortaya çıkmaktadır. Bu durumda da, bu akademisyen ve araştırmacı grubun işbölümü yapması ve çaba harcaması gerekmektedir.

Oluşturulan grup hedeflerine ulaşırken ormancılık ekonomisinin diğer sektörlere ilişkin ekonomilerden yapı ve değer yargısı farklılıklarının bulunduğunu, özetle kamusal yararın önceliğini, hem anlamak hem de anlatmak durumundadır.

Sosyal bilimci ormancılar tekrarları önlemek, projeli, ortak ve yüksek nitelikli araştırma yapmak, üretilen bilgileri uygulayıcılara, halka ve sivil toplum kuruluşlarına yaymak ve iletişim olanaklarını geliştirmek durumundadırlar.

Öte yandan bu grubun, ülkenin ormancılık politikasının biçimlenmesinde, ama aynı şekilde öğretim ve eğitim politikasının oluşturulmasında çözüm önerileri üretmek üzere bir araya gelmesi de gerekmektedir.

Şu halde, bu çalışma grubu ormancılığı sahip olması gereken kimliğe tam olarak yükseltmek üzere düşünülmüş ve bu kapsamda söz konusu görevi üstlenmiştir.

Belli bir durgunluk dönemi arkasından, çalışma grubunun Ankara Üniversitesi'nin 60. Kuruluş Yılı Etkinlikleri kapsamında “Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar” başlıklı ve 26-28 Mayıs 2006 tarihinde Ilgaz'da gerçekleştirdiği kongre daha yoğun bir çalışma düzenine geçildiğinin habercisi olmuştur. Bu üç gün, özeleştirici ve sayılan sorunların aşılması yolunda önemli bir fırsat yaratmaktadır.

Kongre'nin düzenlenmesine destek veren kişilere, Onursal Başkan Sayın Rektör Prof.Dr. Nusret ARAS'a ve Kongre Başkanı Sayın Dekan Prof.Dr. İlhami KÖKSAL'a teşekkürlerimizi arz ederiz.

Gerçekten özveri ve beceri gerektiren bu ilk bilim ve örgütlenme etkinliğini programlayıp hayata geçiren Sayın Yard.Doç.Dr. Sezgin ÖZDEN'e ve kongre düzenleme komisyonunda yer alan arkadaşlara, Kongre'nin özü demek olan bildirilerin yazarlarına, bilim kuruluna ve Kongre'nin katılımcılarına teşekkür borçluyuz.

Güzel günlere. Saygılarımla.

Prof. Dr. Uçkun Geray
26.05.2006